

Uit menige „in het algemeen betrouwbare bron” was mij een zo verleidelijk verhaal gedaan, dat men eerst Cornwall moet zien en dan (nog eens zien) en dan (nog lang niet) sterven, dat ik deze zomer de kans greep de weetgierige snuffel naar dat verre gewest te richten.

Er zijn drie wegen waarlangs de 450 kilometer van Londen zijn af te leggen. De Cornish Riviera Express volgt de route Windsor - Reading - Newbury - Taunton - Exeter - Teignmouth - Plymouth - Penzance, en sleurt ons in zes uur naar het eindpunt. Deze noordelijke weg voert door landschappen als Overijsel, dan de Ardennen, dan Vogezen, de Riviera, weer de Ardennen en dan Denemarken of Bretagne.

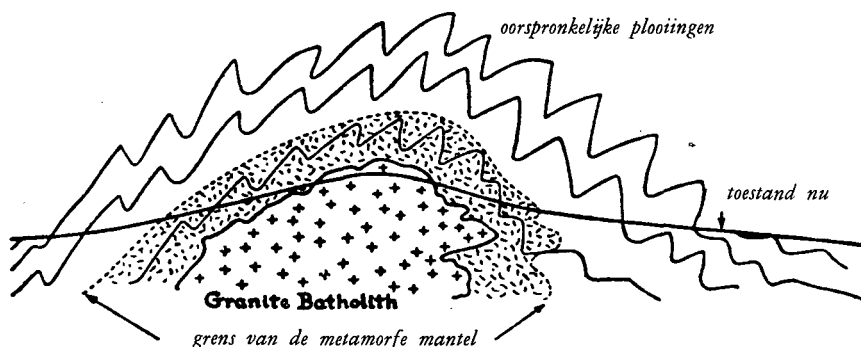
De middenroute is die over Kingston - Salisbury - Yeovil - Exeter - Okehampton - Plymouth. Hier is minder relief in het landschap, maar Salisbury is een droom van een middeleeuws stadje, temidden van voorhistorische nederzettingen en overblijfselen. Het meest indrukwekkend is het heiligdom van Stonehenge 3800 jaar oud. De route over Okehampton volgt naar Plymouth het dal van de Tamar, die diep in het binnenland overgaat in een getijdendelta; met imposante vergezichten over deze Vogezen-aan-zee. De zuidelijke route gaat over Southampton. Eerst door het New Forest, waar duizenden halfwilde poneys vrijelijk het snelverkeer mogen hinderen, en dan naar Bournemouth, dat met zijn heuvels en boulevards het best is te kenschetsen als Velp - Arnhem - Oosterbeek-aan-zee. Hier begint de Riviera reeds: want in het park prijkt de mediterrane dwergpalm, *Chamaerops humilis*.

Over Dorchester gaat de weg door de kustvlakte; dan komen lage begroeide bergen; vlakten en vlakke heuvels wisselen elkaar af tot Exeter.

Bij Exeter ontwaart men grote zeeschepen midden tussen de bergen: het blijkt dat een brede zeearm diep in het land dringt, met brede slikbanken, tot waar de begroeide berghellingen uit zee oprijzen. De weg volgt de kust tot Teignmouth, en daar is het volop Riviera. Tegen beschutte rotswanden hangen de mesembryanthemums; langs de wegen en in de tuinen staan palmen. De kust is grillig rotsig, zo weggelopen uit het Estérel! Plymouth is in wereldoorlog II deerlijk gehavend. De oude stad is foei-lelijk, de nieuwe is helemaal modern, over de bergen en langs de hellingen gedrapeerd. De boulevards zijn opgezet als in Zuid-Frankrijk. Na Plymouth komt een der fraaiste landschappen van de hele reis: de diepe ravijnen van de Tamar, waar we bij Saltash diep in neerkijken; zuidwaarts de natuurlijke haven vol schepen, noordwaarts de slikrivier tussen de begroeide bergen.

Westwaarts wordt het land ruiger; men proeft de oceaanwind. Op de hogere plekken kleurt de *Erica vagans*, de Cornwall-dophei hele plekken rood. Veel beekjes, holle wegen, bossen, akkers, graslanden en moors. Diepe rivierdalen. Het land wordt al lager, de glooiingen vlakker. Dan schuift de trein de Mountsbaai binnen en rijst uit zee St. Michaels Mount. Nog enkele minuten en Penzance is bereikt, Rivierastad, tegen de graniet-hellingen van het Cornwallmassief gedrapeerd met tuinen en havens. Cornwall is een oud land. De zuidelijkste punt van heel Engeland, the

Lizard, bestaat zelfs uit prae-cambrische gesteenten, door hitte en druk gemetamorfoseerde serpentijn, gabbro's en gneisen. Het verdere gebied is gedurende het Cambrium onder zee opgebouwd. In de hercynische periode (Carboon-Perm) hebben zich langs de noord- en de zuidkant bergruggen gevormd uit de zandstenen van het Devoon, waartussen de leien uit het Carboon samengedrukt en samengekreukeld zijn als een harmonica. Tevens werden uit diepe lagen van de aardkorst geweldige massa's stollingsgesteenten omhooggewrongen. De ontzaglijke druk maakte, dat de hogere lagen inderdaad werden opgeheven, maar de iets minder ontzaglijke tegen-druk van hun gewicht maakte, dat het zo langzaam ging, dat de lavamassa zeer geleidelijk afkoelde en uitkristalliseerde tot granieten. Tevens veroorzaakten druk, hoge temperatuur, vloeistoffen en gassen rondom die omhoogstuwende massa een metamorfe kop: de weggevroren gesteenten werden grondig gewijzigd. Tegelijk met het opstuwten begon de erosie, de slijtage. Van al hetgeen boven deze granietklompen heeft gelegen, was reeds aan het begin van het mesozoicum (Trias — 200.000.000) zo goed als niets meer over. Terwijl geheel Engeland in de nadien verstreken tijden de meest uiteenlopende toestanden en ontwikkelingen doormaakte, bleef Cornwall feitelijk buiten alle geologische stormen. Vanaf het Carboon bleef het vrijwel altijd land. Toen de alpiene „golven” door de aardkorst schokten, zakten de lagere delen onder zee. Dat is de enige beweging waaraan Cornwall trouwens deel had: het rees en daalde in verschillende perioden der aardgeschiedenis. Het gevolg was dat op verschillende hoogten stranden zijn ontstaan, „raised beaches”, die nog zeer goed zijn te onderkennen, terwijl de zee op verschillende hoogten plateaus, schiervlakten, vormde. Gedurende de ijstijden bleef Cornwall vrij van ijskappen, werd niet door gletchers aangetast; ruige morenen en puinhellingen zijn er niet. Wel hebben de rivieren zich bij het rijzen van het land diepe dalen geslepen en daarbij soms oeroude breuklijnen uit de hercynische tijd gevolgd. Cornwall is soms hoger geweest dan het nu is: zodoende heeft de zee in voormalige rivierdalen kunnen binnendringen en zijn op verschil-

Doorsnee door een batholiet: rond om de gestolde magma-massa is het gesteente door druk, hitte, vloeistoffen, gassen, bij het omhoogpersen veranderd, „gemetamorfoseerd”, terwijl het de hogere aardlagen omhoogwong en plooid. Nadien verweerde alles wat omhoogstak tot de tegenwoordige nauwelijks glooiende schiervlakte.

Aldus is de structuur van Cornwall, z - n. (Uit: L. Dudley Stamp: Britain's structure and scenery)

lende plaatsen bossen verdrongen. Zo is Cornwall een schiervlakte, die thans omstreeks 150 meter uit zee is omhooggetild, waar granietmassieven uit opbulten, rivieren door diepe dalen stromen, en de mens vele duizenden jaren heeft gewoond.

Want dit is het tweede opvallende kenmerk van dit oude land: het is vol overblijfselen uit zeer oude tijden. Rondom Penzance wemelt het ervan. Chysauster is een zeer goed bewaard gebleven dorp van 2500 jaren her. De Merry Maidens zijn een krans van menhirs. Hunebedden, dolmens, cromlechs, zijn er in menigten, en dan niet onvindbaar, maar eventueel op kilometers afstand te zien.

Passiebloem

Oude legenden — Koning Arthur, Tristan en Isolde — spelen zich af in Cornwall, en in stuk voor stuk nog aanwijsbare plaatsen.

De Cornish zijn Kelten. Hun taal wordt sinds twee eeuwen niet meer gesproken. In tal van namen en begrippen leeft het Keltisch toch nog voort. De kaart is vol van zulke specifieke plaatsnamen.

De bevolking heeft zich uiteraard gevestigd en genesteld waar natuurlijke formaties bescherming boden tegen de oceaanwind en de oceaanregens en winterkoude. Dat waren de rivierdalen en de coves: kleine strandjes, bij riviermondingen, omhuld door steile rotsen, zoals we ze ook kennen aan de kusten van de Middellandse Zee. Daar zijn ook de intiemste haventjes aangelegd: Mousehole is een schilderachtig muizegaatje: een miniatuur rivierdalletje, een miniatuurstrandje, een miniatuurkade, huizen op palen: met vloed loopt het miniatuurhaventje vol, en met eb leeg.

Het klimaat van Cornwall is door en door atlantisch: de golfstroom tempert er de temperatuurverschillen zeer. Een regenachtige en winderige

dag in juli: en dat is al „typisch winter”. Vriezen doet het er zelden. Dit klimaat heeft mogelijk gemaakt om er tuinen en parken aan te leggen, waar allerlei subtropische gewassen in de open lucht groeien en bloeien. Een *Gunera* (reuzen-rhabarber) die in een moeras is uitgezet, bedekt nu grote oppervlakten. De zuidamerikaanse *Escallonia* is er een welig bloeiende hegheester. De fuchsia vormt er bomen. Men oogst er twee maanden eerder dan elders in Engeland. Zo is dit land een waar dorado voor alle denkbare liefhebbers. Geologen kunnen hun hart ophalen en hun koffers vullen met de vele en veelsoortige stenen aan het strand. Archeologen kunnen zich allerwegen verlustigen in monumenten uit de grijze en grijsste oudheid. Minnaars van schilderachtig landschap, stadjes en havens raken niet uitgekeken. Schelpenisten kunnen terecht: veel grote patella's, purperslakken, dosinia's. Wieren: de stranden en rotskusten liggen er mee vol. Vogelaars: een veelheid van zeevogels en strandvogels: Jan van Genten, mantelmeeuwen, strandlopers, enz. zwerft langs deze kusten.

En dan de flora: heggen vol tongvaren, venusnavel, vingerhoedskruid, montbretia! Langs muren mediterrane *Erigeron Karwinskyanum*, het „muurmadeliefje”, *Centhrantus ruber*, *Spartium junceum* met zijn prachtige brem-bloemen. En daarboven en daartussen immigranten uit vreemde werelddelen: palmen, en prachtig bloeiende boomveronica's. Dit alles is een bezoek al volop waard.

Maar de grootste verrassing komt nog. Met de boot (van Penzance) of het vliegtuig (van St. Just-Land's End) kan men van dit uiterste westen van Engeland nog 50 kilometer westwaarts streven naar de Scilly Islands. Het vliegen is niet zonder risico's: Wel schuift het antieke Havyland-vliegtuigje schielijk weg van Land's End, maar alle wolken, die lager dan 150 meter hangen en langzaam over de oceaan naar Land's End drijven, blijven daar desnoods dagen lang hangen als een fog die elk zicht wegneemt. En dan is de luchtweg terug weg en moet je met de boot na een dag wachten, naar Penzance.

Scilly is een archipel van omstreeks 60 eilanden en eilandjes, eigenlijk net zo'n granietmassief als heel Cornwall in het groot, St. Michael's Mount in het klein; maar lager, en dus geen heuvelland maar een archipel. Het klimaat is aanzienlijk zachter en zonniger dan zelfs in Nice; de winters zijn er warmer dan de warmste delen van de mediterrane Riviera! en de wind is er vochtig. St. Mary's is het hoofdeiland, grillig van vorm, met Hugh Town als hoofdstadje. De bevolking bestaat van visserij en bloementeel: de narcissenooft begint in november en eindigt omstreeks maart. Gaspeldoorn, adelaarsvaren en boomveronica's bedekken de noordwanden, mesembryanthemums de zuidhellingen. Talrijke eilandjes zijn onbewoond, nauwelijks begroeid, maar zijn grillig door de zon gespleten en door het zeewater rond geslepen granietklompen. Het wemelt er van vogels, zee-koeten, alken, papegaaiduikers, mantelmeeuwen, sterns, en op en om de buitenste rotsen leeft de grote grijze zeehond. Annet is geheel een vogel-reservaat waar duizenden zeevogels broeden.

Het grote wonder komt, als men met een van de kleine bootjes overvaart naar Tresco. Een ruig, laag eilandje dat in 1834 nog een kale bult boven de oceaan was. Daar is een kloostertuin opgezet, tegen de oceaanstormen beschermd door een machtig bos van ceders (niet de slanke kerkhofceder, maar de brede, horizontale) en eucalyptus. Die tuin is zo weggelopen van

de Middellandse Zee. De palmen: *Chamaerops*, *Phoenix*, *Jubaea*, *Cocos*, staan er net zo fraai als in Menton. Boven het gehele park uit prijken de bloeiende agaven. Soms is de grond wijnrood van de bloesems van *Metrosideros robusta* uit Nieuw Zeeland. Zeldzame heidesoorten uit de Kaap staan er te bloeien. De afrikaanse blauwe clivia, *Agapanthus africanus* vormt er hele pollen, en breidt zich ook buiten de tuin uit. Mesembryanthemums hangen langs de muren en overal langs de strandrotsen. De violette bloemen van de *Ipomaea* staan er naast de grillige *Strelitzia* en roodbloeiende aloë's. Alle struiken van de mediterrane maquis kan men in deze tuin ontmoeten, de cistus en de lavendel en wat niet al. De *Acanthus* bloeit er onder de boomveronica's; de *Casuarina* staat er naast boomfuchsia's en de *Polygala myrtifolia*, de boomvleugeltjesbloem uit de tuinen van Monaco. En dan: een muur vol passiebloemen.

En dit alles op een rotsklomp midden in de atlantische oceaan. Wordt het niet tijd dat de K.N.N.V. ook naar dit begeerlijk deel van Europa — slechts 800 kilometer van ons verwijderd — de vleugels uitslaat?!

G. A. Duyster

Biologisch wonder

Na enige tijd hield het op met regenen. De eerste zonnestralen boorden zich door het jonge gebladerte en wendden een zwakke poging aan om Moeder Aarde te verwarmen.

Wij verlieten onze bungalow voor een wandeling, maar 't zou niet van lange duur blijken te zijn. Wolken pakten zich samen, een nieuwe regenbui stond ons weer te wachten. We keerden dan ook veiligheidshalve spoedig op onze schreden terug. Een zacht geritsel tussen de nog vochtige, dorre bladeren trok onze aandacht en we zagen een klein, zwart en onooglijk dingsigheidge dat probeerde weg te hippen, maar de pogingen hiertoe faalden.

Onbeholpen bleef het vogeltje plotseling zitten, een ineengedrongen figuurtje, het kopje achterover, dank zij de grijsachtig wijnrode halsveertjes onder de snavel, bijna niet te onderscheiden tussen de dorre bladeren.

— Gevlucht uit een omgehakte boom — zo concludeerden wij, daar hout-hakkers in de omgeving bezig geweest waren met het omhakken van bomen.

Voorzichtig pakte één van ons het vogeltje op. Het was geheel verkleumd, ogenschijnlijk zat er niet veel leven meer in.

Wij bekeken het vogeltje nader en het bleek een nog zeer jonge Vlaamse Gaai (*Garrulus glandarius*) te zijn, de nog jonge vleugelpennen, blauw met wit en zwarte zijveertjes, verraadde zijn afkomst.

Wij hielden krijgsraad en besloten het vogeltje mee naar onze hut te nemen en bij de kachel op verhaal te laten komen.

Zo gezegd, zo gedaan. De koesterende warmte van ons primitief kacheltje blies het jonge ding weer leven in, merkbaar aan meer activiteit en het schorre krassende roepgeluid.

Het probleem voedsel werd besproken. Het aantal raadgevingen, op welke wijze dit tot uitvoering te brengen, was enorm, maar de uitvoerbaarheid bepaalde zich slechts tot een haastig „ingieten” van enkele drup-